

UTREDNING AV HURTIGSPOR FOR BEHANDLING AV STRAFFESAKER I OSLO HVOR GJERNINGSPERSONEN ER UNDER 18 ÅR

Rapport utarbeidet av Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten, Sekretariatet for konfliktrådene og Domstoladministrasjonen

Til oppdragsgiver

Trondheim, 19. januar 2024

Politidirektoratet

Kriminalomsorgsdirektoratet

Riksadvokaten

Sekretariatet for
konfliktrådene

Domstoladministrasjonen

Innhold

1. Supplerende tildelingsbrev nr. 4 2023	4
1.1. <i>Oppdraget og arbeidsgruppens sammensetning</i>	4
1.2. <i>Arbeidsgruppens forståelse av oppdraget</i>	5
1.3. <i>Arbeidsgruppens arbeid med rapporten</i>	5
2. Sammendrag	6
3. Innledende beskrivelse av bakgrunn og problemstilling	7
4. Beskrivelse av dagens situasjon	8
4.1. <i>Nå - situasjonen i etatene i arbeidsgruppen</i>	8
4.2. <i>Frister</i>	21
4.3. <i>Gjennomgang av utvalgte saker</i>	22
5. Arbeidsgruppens forslag til tiltak	22
6. Betydningen av Justiskomiteens vedtak III og V i del B i Innst. 86 L (2023-2024)	27
7. Økonomiske og administrative konsekvenser	27

1. Supplerende tildelingsbrev nr. 4 2023

1.1. Oppdraget og arbeidsgruppens sammensetning

Justis- og beredskapsdepartementet ga i supplerende tildelingsbrev nr. 4 for 2023 Domstoladministrasjonen, i samarbeid med Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten og Sekretariatet for konfliktrådene i oppdrag å utrede etablering av et hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo hvor gjerningspersonen er under 18 år. Utredningen skal skje med utgangspunkt i gjeldende regelverk og Prop. 139 L (2022-2023) *Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll)*. Utredningen skal videre ses i sammenheng med tidligere utført arbeid, herunder rapporter knyttet til felles analyse av tidsbruk. I tillegg er etatene bedt om å se hen til prosjektet med hurtigbehandling av straffesaker med et klart og oversiktlig bevisbilde. Det skal videre fremgå hva som kan etableres innenfor gjeldende budsjettammer og hva som eventuelt vil kreve ekstra ressurser.

Utredningen skal presenteres i en skriftlig rapport og leveres Justis- og beredskapsdepartementet.

Domstoladministrasjonen tok kontakt med Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten og Sekretariatet for konfliktrådene etter å ha mottatt oppdraget. Politidirektoratet meldte at Oslo politidistrikt skulle representere dem i arbeidsgruppen og riksadvokaten ga tilbakemelding om at Oslo politidistrikt og Oslo statsadvokatembeter ville representere dem i arbeidet. Domstoladministrasjon har hatt med representanter fra Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett inn i arbeidsgruppen.

I brev fra Justis- og beredskapsdepartementet datert 14. november 2023 ble det innvilget utsatt frist for levering av rapporten til 20. januar 2024.

Justiskomiteen på Stortinget avga Innst. 86 L (2023-2024) til Prop. 139 L (2022-2023) *Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll)* 5. desember 2023. Justiskomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt av Stortinget i lovvedtak 23 (2023-2024).

I brev fra Justis- og beredskapsdepartementet datert 15. desember 2023 ble det fremholdt at det kan være nyttig om arbeidsgruppen også peker på nødvendige endringer som nevnt i vedtak III i del B fra Justiskomiteen og kommenterer endringene som omtales i vedtak V i del B. Arbeidsgruppen ble oppfordret til, i den utstrekning arbeidsgruppen har anledning til det innenfor fristen, å kort redegjøre for hvilken betydning slike endringer kan ha for et hurtigspor som omtalt i det supplerende tildelingsbrevet.

Arbeidsgruppen har bestått av følgende deltakere:

Beate Brinch Sand, Marie Hasle Sørensen, Ida M. Winters, Hanna T. Kaplon og Eirik A. Tinglum Skøyeneie har representert Politidirektoratet og riksadvokaten.

Stian F. Hermansen har representert riksadvokaten.

Kristin Tandberg, Aina Moum og Beate Kristensen har representert Kriminalomsorgsdirektoratet.

Berit Brekke Risbakken, Anita E. Brandsnes og Katinka Hartmann har representert Sekretariatet for konfliktrådene.

Anne Margrethe Lund, Åsa Bech, Guro Hansson Bull, Robert Envik og Elin Helen K. Utvik, har representert Domstoladministrasjonen.

Arbeidet har vært ledet av Domstoladministrasjonen.

1.2. Arbeidsgruppens forståelse av oppdraget

Arbeidsgruppen vil i rapporten presentere tiltak som arbeidsgruppen mener bør iverksettes i straffesaker der gjerningspersonen er under 18 år. Noen av tiltakene som presenteres kan bidra til kortere tidsbruk i den enkelte etat, mens andre tiltak vil medføre et mer sømløst og tidsbesparende samarbeid og behandling av sakene.

Etatene dekker ulike geografiske områder, og det ble derfor innledningsvis avklart at utredningen gjelder saker som stedlig hører til Oslo tingretts rettskrets.

Arbeidsgruppen har i sitt arbeid tatt regulatorisk utgangspunkt i gjeldende rett og Prop. 139 L (2022-2023) *Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll)*.

På bakgrunn av fristen for å avgi rapport har arbeidsgruppen ikke hatt anledning til å se nærmere på og vurdere konsekvensene av anmodningsvedtak III og V i del B i Innst. 86 L (2023-2024) *om endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll) og to representantforslag om gjeng- og organisert kriminalitet*.

1.3. Arbeidsgruppens arbeid med rapporten

Gruppen hadde oppstartsmøte 6. november 2023 der oppdraget ble diskutert og fordeling av ansvaret for oppgavene ble avklart. Det er avholdt arbeidsmøter 23. november 2023, 11. desember 2023 og 9. januar 2024. Arbeidsgruppens møter har vært gjennomført som fysiske møter i Oslo tinghus.

Rapporten er utarbeidet i fellesskap og uttrykker gruppens omforente situasjonsforståelse og forslag til tiltak.

Arbeidsgruppen har i arbeidet med å utrede et hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo hvor gjerningspersonen er under 18 år, foretatt en metodisk og analytisk gjennomgang av dagens situasjon og sett på hvilke tiltak som kan gjennomføres både i samhandlingen mellom etatene og innenfor den enkelte etat. I denne gjennomgangen har arbeidsgruppen sett på regelverket, ressurser, personell og hvorvidt det kan foretas organisatoriske grep.

Arbeidsgruppens frist har vært kort og arbeidsgruppen har ikke hatt anledning til, innenfor tiden som har vært tilgjengelig, å ferdigstille en utredning og modellering av et hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo hvor gjerningspersonen er under 18 år. Et hurtigspor i U18-saker er mer enn en beskrivelse av hele kjedens samarbeid, med både overordnede prinsipper og detaljering av saksbehandlingens enkelte praktiske grep. Et hurtigspor er som navnet indikerer et eget spor for behandling av disse sakene. Det krever en ny måte å jobbe på, nye rutiner i alle ledd, utvidet samarbeid og økt ressursbruk i disse sakene. Selv om arbeidsgruppen ikke har fått ferdigstilt en utredning og modell for et hurtigspor har arbeidsgruppen kommet langt i dette arbeidet. Arbeidsgruppen ønsker derfor å få anledning til å slutføre arbeidet slik at det vil kunne etableres et hurtigspor i U18-saker i Oslo.

På grunn av tidsfristen har arbeidsgruppen ikke hatt anledning til å involvere Den Norske Advokatforening. I arbeidet med å utrede et hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo der gjerningspersonen er under 18 år, må også Advokatforeningen involveres og få muligheten til å komme med innspill. Advokater med faglig innsikt, engasjement og som er tilgjengelige på kort varsel er en viktig bestanddel i et velfungerende hurtigspor til behandling av denne sakstypen. For at et hurtigspor skal fungere, er det avgjørende at Advokatforeningen kan slutte seg til modellen, hvis ikke vil det kunne bli utfordringer med beramning og gjennomføring av sakene med den nødvendige hurtighet. Som det kommer frem under, er medvirkning fra forsvarer tidlig i straffesakskjedens arbeid, et viktig element for at sakene skal behandles hurtigere i hele prosessen frem til rettskraftig dom er iverksatt.

I kapittel 2 gis det et sammendrag av arbeidsgruppens anbefalinger til tiltak.

I kapittel 4 gis det en beskrivelse av dagens situasjon. Dette følges opp med de tiltak som arbeidsgruppen foreslår for å kutte ned tidsbruken fra det straffbare forholdet begås til straffereaksjonen igangsettes i kapittel 5.

Økonomiske og administrative konsekvenser av arbeidsgruppens forslag til tiltak presenteres i kapittel 7.

2. Sammendrag

Arbeidsgruppen har foretatt en metodisk og analytisk gjennomgang av dagens situasjon i den enkelte etat. Arbeidsgruppen gir i kapittel 4.1 en beskrivelse av behandlingen av en ungdomssak slik den foregår i den enkelte etat og hvordan etatene samarbeider i dag.

Etatene gir også en beskrivelse av hvilke utfordringer de opplever i den daglige straffesaksbehandlingen.

Arbeidsgruppen har i forbindelse med kartleggingen av nå-situasjonen identifisert flere tiltak i kapittel 5 som kan medføre kortere tidsbruk både internt i den enkelte etat og i samhandlingen mellom etatene.

Arbeidsgruppen stiller seg samlet bak følgende tiltak:

- Informasjonsmaterieil
 - Både om straffesakskjeden, straffereaksjonene, samtykket til personundersøkelse for mindreårig (PUM) og viktigheten av å medvirke til PUM
- Gjenpart av anmodningen om PUM sendes forsvarer
- Bedre varsling når ungdom over 18 år, som er under straffegjennomføring, pådrar seg nye saker
- Se på tiden mellom siste rettsdag og tid for fremmøteforkynning
- Skrive kortere bruddmeldinger

Noen av tiltakene krever ikke tilførsel av ressurser og flere av tiltakene er allerede iverksatt. Gjenpart av anmodning om PUM sendes nå forsvarer, det er igangsatt et arbeid med å se på lengden og innholdet i bruddmeldinger og Oslo tingrett har redusert tiden mellom siste rettsdag og tidspunktet for fremmøteforkynning.

Den enkelte etat har videre identifisert tiltak som kan gjennomføres i egen etat og i samhandlingen med enkelte av de andre etatene.

Oslo politidistrikt har trukket frem tiltak både på etterforskningsstadiet og påtalestadiet som kan medføre kortere tidsbruk. Kriminalomsorgsdirektoratet har trukket frem at det er behov for at ungdom og verge har mer kunnskap om PUM, straffesakskjeden og behovet for å involvere forsvarer for å effektivisere saksbehandlingstiden. Videre trekker de frem behovet for en samhandlingsportal. Behovet for et samhandlingsverktøy trekkes også frem av Oslo statsadvokatembeter.

Konfliktrådet trekker frem tiltak som kan medføre raskere oppstart av straffereaksjonen og forenkling av bruddmeldingene, i tillegg til viktigheten av godt enhetlig informasjonsmaterieil rettet mot ungdom.

Oslo tingrett trekker frem tiltak for å redusere tidsbruk ved utarbeidelse av PUM, tiltak for raskere berømmelse og raskere rettskraft samt tiltak for å øke hastigheten ved behandlingen av bruddsaker.

Borgarting lagmannsrett trekker frem mulige tiltak for både å stramme inn tidsbruken ved ankesiling og ved berømmelse av ankeforhandling dersom antallet ankesaker til Borgarting lagmannsrett øker.

Arbeidsgruppen er bedt om å omtale hva som kan etableres innenfor gjeldende budsjettammer og hva som eventuelt vil kreve ekstra ressurser. Økonomiske og administrative konsekvenser omtales i kapittel 7. På grunn av den korte fristen for å utarbeide rapporten har ikke arbeidsgruppen hatt anledning til å foreta endelige og sikre vurderinger av tiltakenes ressursbehov.

3. Innledende beskrivelse av bakgrunn og problemstilling

Det følger av tildelingsbrevet at «lang ventetid mellom lovbrudd og reaksjon kan være en stor belastning både for unge lovbyggere, fornærmede og pårørende, og vil også kunne utgjøre en risiko for at ungdommen begår nye lovbygg. En rask straffesaksbehandling vil kunne bidra til å hindre tilbakefall og rekruttering til kriminelle nettverk. De siste årene er det gjennomført flere utredningsarbeider knyttet til tidsbruk fra lovbygg er begått til gjennomføring av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging starter.»

Som et felles oppdrag i tildelingsbrev ble det i 2020 og 2022 utarbeidet rapporter om tidsbruk fra lovbygg ble begått til oppstart av ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. Oppdragene ble gitt til Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten, Sekretariatet for konfliktrådene og Domstoladministrasjonen.¹

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 1. september 2020 på høring forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven, domstolloven, rettshjelploven, politiloven og folketrygdloven. Forslagene omfattet bl.a. tiltak for å forbedre ordningene med ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, og omfattet regler om reaksjonsfastsettelsen, gjennomføring av reaksjonene, bruddhåndtering og etterfølgende forhold. Justis- og beredskapsdepartementet sendte 13. oktober 2022 på høring forslag til endringer i konfliktrådsloven, straffeloven, straffeprosessloven, vegtrafikkloven og politiregisterloven. Flere av forslagene hadde tilknytning

¹ Tidsbruk i straffesakskjeden avgitt 15. oktober 2020 og 22. mars 2022.

til forslagene som ble hørt i 2020 og gjaldt innspill mottatt under den forrige høringen. Høringen knyttet seg i hovedsak til de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

Prop. 139 L (2022-2023) *Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll)* ble fremmet av Kongen i statsråd 29. september 2023 og behandlet i Stortinget i desember 2023.²

4. Beskrivelse av dagens situasjon

4.1. Nå - situasjonen i etatene i arbeidsgruppen

Politidirektoratet

Oslo politidistrikt

Etterforskning av ungdomskriminalitet er i hovedsak fordelt på de tre geografiske driftsenhetene i Oslo politidistrikt (OPD). Dette er:

Enhet øst (ENØ) som dekker Oslo syd og nordøst.

Enhet sentrum (ENS) som dekker Oslo sentrum.

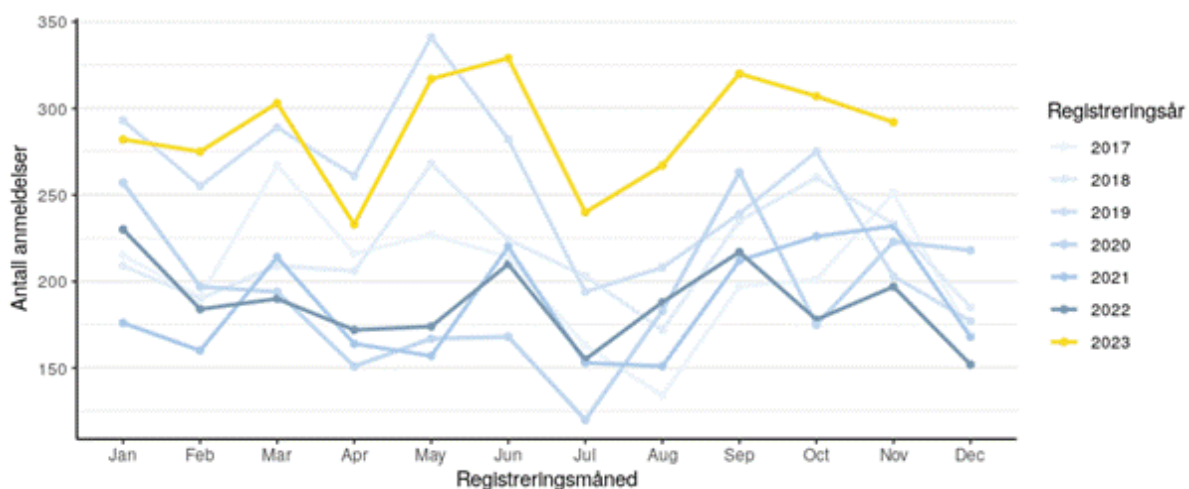
Enhet vest (ENV) som dekker Oslo vest og Asker og Bærum kommuner.

De mest alvorlige sakene etterforskes av Felles enhet for etterretning og etterforskning (FEE) og utlendingssaker etterforskes av Felles enhet for utlending og forvaltning (FUF). Enkelte saker avgjøres også på Felles kriminalenhet (FKE).

Som hovedregel etterforskes ungdomssaker etter der gjerningspersonen bor, ikke der kriminaliteten blir begått. Majoriteten av kriminaliteten begås i Oslo sentrum, men Enhet sentrum etterforsker færrest saker. Det motsatte gjelder for Enhet øst.

ENØ har flest U18- saker, etterfulgt av ENV og ENS.

I 2023 har det vært en betydelig økning i antall U18-saker sammenlignet med samme periode i 2022. I november ble det registrert 292 anmeldelser med mistenkt/siktet 10-17 år og gjerningssted Oslo politidistrikt. Dette var 48 % flere anmeldelser enn i november 2022.

² Lovvedtak 23 (2023-2024)

Frem til november 2023 ble det registrert en økning i antall anmeldelser på 51 % (1070 anmeldelser) med mistenkte i alderen 10-17 år sammenlignet med samme tidspunkt i 2022. Økningen er ikke like stor når man sammenligner med tiden før pandemien (2017-2019). Også den geografiske fordelingen av anmeldelsene har endret seg fra mønsteret før pandemien.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	22-23	% 22-23
Annen	262	284	401	323	334	309	522	213	69 %
Narkotika	429	519	545	262	226	163	245	82	50 %
Seksuallovbrudd	68	59	70	83	96	54	70	16	30 %
Skadeverk	61	92	92	81	87	63	98	35	56 %
Trafikk	94	113	125	85	151	181	243	62	34 %
Vinning	785	738	851	682	575	667	1068	401	60 %
Vold	470	514	652	486	493	509	785	276	54 %
Økonomi	107	90	104	93	103	149	134	-15	-10 %
Total	2276	2409	2840	2098	2065	2095	3165	1070	51 %

Sammenlignet med samme tidspunkt i fjor gjelder den største økningen antall anmeldelser av *vinnings-* og *voldslovbrudd*. Vinningslovbruddene har økt med 60 %, og en betydelig andel gjelder butiktyveri. Anmeldelser av vold har økt med 54 % sammenlignet med samme tidspunkt i 2022. Også kategorien *annen* har økt betydelig (69 %), og deler av dette gjelder flere anmeldelser for bæring av kniv. Den eneste kategorien med nedgang så langt i 2023 er *økonomi*, med 15 færre anmeldelser (-10 %) sammenlignet med året før.

Saksbehandlingstiden frem til påtaleavgjørelse ligger gjennomsnittlig på 30 dager. Saksbehandlingstiden på saker som avgjøres med siktelse – tilståelsesdom (kode 41) og tiltalebeslutning (kode 42) er gjennomsnittlig ca. 90 dager fra anmeldelse til påtaleavgjørelse. De sakene som avgjøres med kode 41 og 42 er de mest alvorlige og i enkelte tilfeller svært komplekse. Disse sakene har ofte flere involverte. Det er derfor naturlig at saksbehandlingstiden i disse sakene er lengre enn saker som henlegges, eller avgjøres med påtaleunntatelse eller forelegg.

I Oslo politidistrikt ligger antall hovedforhandlinger i U18- saker (basert på antall tiltalebeslutninger³) i perioden 2021 til i dag på ca. 75-90 per år.

I mange alvorlige saker er det flere siktede, og i flere av sakene er det siktede som er både over og under 18 år. Disse sakene kan være utfordrende fordi det er tidkrevende å etterforske medvirkning og parallelle skyldspørsmål.

På bakgrunn av omfanget og kompleksiteten i mange av ungdomssakene er kapasiteten på de enkelte etterforskningsseksjonene den største enkeltfaktoren som medfører forlenget saksbehandlingstid. Mange av etterforskerne er ferske. Dette medfører at politifaglig etterforskningsleder (PEL) og de andre etterforskerne bruker mye tid på opplæring og veiledning, noe som igjen medfører at effektiviteten går ned.

³ Inkluderer saker for andre domstoler enn Oslo tingrett. 2021; ca. 90, 2022 ca. 75 og hittil i 2023 ca. 75.

Det er dedikerte etterforskere ved hver enhet som har ansvar for ungdomssakene. Flere av etterforskerne er også godkjent som innsatspersonell og inngår i distriktets totalberedskap. Grunnet tidvis høyt aktivitetsnivå i Oslo, må disse ansatte fra tid til annen benyttes til andre oppgaver som krever innsatspersonell, eksempelvis vakthold.

Riksadvokatens nye rundskriv om avhør av mistenkte barn fra 2023 viser også at det kreves særskilt kompetanse for å jobbe med ungdomssaker.

Det kan oppstå forsinkelser fordi forsvarere ikke kan møte i avhør, samt ved avklaringer som skal via forsvarer, for eksempel samtykker til Koordineringsgruppen (KOG), personundersøkelse for mindreårig (PUM) og reaksjoner. Gjennomføring av avhør tar til tider lang tid fordi etterforsker ikke får tilbakemelding fra forsvarer om siktede vil forklare seg, og det kan ta lang tid å få avtalt tidspunkt for avhør. Politiet erfarer også at ungdom er mindre villige til å forklare seg for politiet, og at ungdommer ikke forstår innholdet av alle samtykker som de blir spurt om.

Samtykker til KOG, PUM, gjenopprettende prosess og samtykke til straffereaksjoner innhentes i avhør, som gjerne tas tidlig i etterforskningen. Dersom det mangler samtykker, og dette ikke oppdages før på påtalestedet, kan det medføre forsinkelse i saksbehandlingen.

Det kan også oppstå forsinkelser der det er nødvendig med spesialkompetanse for bevissikringen, for eksempel kriminaltekniske undersøkelser eller gjennomgang av elektroniske spor.

Det er egne ungdomsjurister ved alle de tre geografiske driftsenhetene i politidistriktet. Distriktet har flere ungdomsjurister i 2024 enn før pandemien. Det er behov for spesialisering blant annet for å få tilstrekkelig prioritet på sakene og fordi særlig reaksjonsspørsmålet er komplekst og krever god kompetanse.

Stort sett har U18-juristene god nok kapasitet til å gå i hovedforhandling innen fristen og påtaleavgjøre sakene innen rimelig tid etter at de er ferdig etterforsket. Politidistriktet opplever at de og tingretten strekker seg langt for å få til en beramning innenfor fristen, men at mange fristbrudd ved beramning skjer fordi forsvarerne ikke har anledning til å møte på foreslåtte datoer innenfor fristen. Ungdomssakene har ofte flere tiltalte, og det har vært vanskelig å finne en dato der alle forsvarerne kan.

Forhåndsberamning og bestilling av PUM så tidlig som mulig forutsetter at påtale har god nok kapasitet til å følge sakene tett også under etterforskningen og ikke bare helt initialt. Dette er ikke alltid tilfellet. PUM har tidligere vært en "flaskehals" som er forsøkt avhjulpet ved systemet med forhåndsberamning. God nok kapasitet hos påtale er en forutsetning for at dette skal fungere.

Utfordringen med å følge sakene tett handler om ressurstilgjengelighet. Som tallene over viser, har sakstilfanget økt jevnt de senere årene. Det er ikke øremerkede midler til påtalejurister som jobber innen saksfeltet, slik at store endringer av ressurssettingen her vil gå på bekostning av andre prioriterte spesialområder.

Det er en svakhet at sakene ikke merkes automatisk som fristsak i saksbehandlingssystemet (BL). I dag må dette i mange tilfeller gjøres manuelt og systemet er derfor sårbart for menneskelig svikt.

En annen utfordring er at saksbehandlingstiden etter avsagt dom er for lang og at dette forsinkes prosessen med å få iverksatt straffegjennomføringen. Utkvittering av beslag kan også forsinke

saksavgjørelsen og registreringen av dom. Dersom et beslag ikke er oppgjort vil man ikke få satt saken som avgjort.

Fullbyrdelsesavsnittet bruker i snitt ca. tre dager på behandlingen av en dom, men det kan i enkelte saker være en utfordring at det brukes unødvendig tid på grunn av dårlig brukervennlighet i saksbehandlingssystemet når det er behov for korrigeringer.

I dag er det ikke en aktiv monitorering av ungdommer som er under straffegjennomføring. Enkeltpersoner på forebyggende seksjon har oversikt over ungdommer som har fått ulike straffer, men det varierer i hvilken grad påtaleansvarlig blir varslet eller oppdager at vedkommende er under straffegjennomføring dersom det begås nye lovbrudd. Man må gjøre aktive registersøk for å fange opp om en person er under aktiv straffegjennomføring. Ved ungdomsstraff og ungdomsoppfølging registreres ikke oppstart av straffegjennomføring i systemene, i motsetning til samfunnsstraff. Dette er en svakhet i systemet som for eksempel kan medføre at brudd på straffereaksjoner forbeholdt mindreårige ikke blir fulgt opp like effektivt som ønskelig. Når en ungdom som har fylt 18 år begår nye straffbare forhold, går saken til generell etterforskning og ikke til ungdomsavsnittet.

Kriminalomsorgsdirektoratet

Kriminalomsorgen Oslo friomsorgskontor

Oslo friomsorgskontor utarbeider personundersøkelse for mindreårige (PUM). Det utarbeides mellom 80 og 100 PUM årlig, og gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 60 dager.

Hovedutfordringen er at det tar lang tid å få ungdom og verge til å møte til gjennomføring av PUM, at ungdom og verge sjelden er informert om at det er begjært PUM, og at de mangler kunnskap om PUM og straffesakskjeden generelt. Mangel på ressurser påvirker også saksbehandlingstiden i perioder. Det kan også være tidkrevende å innhente opplysninger fra barneverntjenesten fordi det ikke er etablert en sikker digital løsning, og postgang tar tid.

En anmodning om PUM blir fordelt til saksbehandler i løpet av tre dager. Oslo friomsorgskontor informerer påtalemyndigheten og politiets forebyggende enhet om at saken er fordelt og opplyser om kontaktinformasjon til saksbehandler og ber om kopi av eventuelle referater fra møter i KOG. Saksbehandler tar kontakt med ungdommen/verge per telefon for å avtale tidspunkt for første møte og ettersender skriftlig innkalling per post og Altinn. Forsvarer får kopi av alle innkallinger.

Etter første samtale med ungdommen, informeres påtalemyndigheten om at vedkommende har møtt, og at saken eventuelt kan sendes til Oslo tingrett for beramning. Friomsorgen har som hovedregel to samtaler med ungdommen, samt tid for gjennomlesing og signering. Hovedregelen er at friomsorgen informerer den unge om straffereaksjoner og innhenter nødvendige samtykker.

Oslo friomsorgskontor har et resultatkrav på 28 dager fra saken mottas til PUM oversendes påtalemyndigheten/domstolen.

Oslo friomsorgskontor har også ansvar for å følge opp ungdom under straffegjennomføring. I 2022 var det 85 aktive U18-saker, hvorav 73 av disse var dommer på samfunnsstraff, ti var møtepliktsaker og to gjaldt EK (hjemmesoning med og uten fotlenke).

Ved samfunnsstraff mottas dom via Altinn, og saken fordeles til saksbehandler innen en uke. Saken fordeles som hovedregel til saksbehandleren som har utarbeidet PUM for å bygge videre på den etablerte relasjonen med den unge og kunnskap om ressurspersoner. Det er innført en ny rutine at alle U18-saker er markert som en U18-sak i påtegningsarket fra fullbyrdelseskontoret. Saksbehandler tar kontakt med ungdom og eventuelt verge per telefon for å avtale tidspunkt for iverksettelse. Dette gjøres senest tre dager etter at saken er fordelt til saksbehandler. Skriftlig

innkalling sendes parallelt via Altinn. Dersom det ikke oppnås kontakt med ungdommen/verge, sendes innkalling via Altinn. Dersom denne ikke åpnes og innkalling kommer i retur blir politiet anmodet om å forkynne ny innkallingsdato.

Saken iverksettes ved første oppmøte. Melding om iverksatt sak sendes til politidistriktet samme dag.

Friomsorgen tar utgangspunkt i informasjon i PUM og eventuell oppdatert informasjon fra ungdom/verge. Dersom ungdommen har gjennomført straff tidligere, enten ved Oslo friomsorgskontor eller ved andre enheter i kriminalomsorgen, innhentes erfaringer som det bygges videre på.

Ved første samtale forsøker de å innhente samtykke til å oppheve taushetsplikten mellom friomsorg og eventuelle ressurspersoner. Det spørres også om å få opphevet taushetsplikten slik at de kan ha en dialog med foreldre selv om ungdommen er blitt myndig i de sakene hvor det vurderes hensiktsmessig. Det foretas en gjennomgang av skjemaet «Krav til domfelte» for å tydeliggjøre forventninger og konsekvenser ved brudd.

Etter en kort kartlegging, utarbeides en gjennomføringsplan i tett samarbeid med ungdom, verge og eventuelle ressurspersoner rundt ungdommen. I de fleste U18-sakene er det etablert et tverretatlig samarbeid rundt ungdommen.

Gjennomføringsplanen kan endres underveis ettersom ungdommens behov og motivasjon varierer. Det kan være utfordrende å få opplysninger fra politiet om ungdommen har begått ny kriminalitet etter domsavsigelsen.

Ved vilkårsbrudd foretas det individuelle vurderinger hvor ungdommen får flere sjanser. Det tas alltid hensyn til alder ved vilkårsbrudd, men det reageres alltid dersom ungdommen uteblir. Det er lav terskel for å gi muntlig advarsel og innkalle ungdommen til innskjerpingssamtale.

I U18-saker er det dialog mellom Oslo friomsorgskontor og Kriminalomsorgen region øst dersom saken går mot brudd. I slike tilfeller kan regionen forberede saken og følge opp bruddmeldingen effektivt. Det er også tett dialog med forebyggende enhet hos politiet for å utveksle informasjon og undersøke om ungdommen har begått ny kriminalitet. Likevel savnes det bedre oppfølging fra påtalemyndigheten ved bruddmeldinger, og det gis ofte ikke god nok informasjon til kriminalomsorgen om utfallet av en bruddsak.

Kriminalomsorgen region øst

Kriminalomsorgens regionale nivå har påtalekompetanse i saker som gjelder omgjøring av samfunnsstraff og ungdomsstraff til ubetinget fengsel. I saker som gjelder omgjøring av samfunnsstraff, er påtalekompetansen delt mellom kriminalomsorgen og politiet. I praksis er det kriminalomsorgen som håndterer alle saker som gjelder brudd på vilkår for gjennomføring av samfunnsstraff. Det kan være utfordringer i samhandlingen mellom kriminalomsorg, politi og domstol idet man mangler en samhandlingsplattform som gjør det enkelt å sende/dele dokumenter mellom de ulike etatene.

Når en mindreårig bryter vilkårene for gjennomføring av ungdomsstraff eller samfunnsstraff, ilegges ungdommen en reaksjon av henholdsvis konfliktrådet eller friomsorgen. Dersom domfelte på nytt bryter ett eller flere vilkår, kan det enten gis en ny reaksjon, eller konfliktrådet/friomsorgen kan sende bruddmelding til kriminalomsorgens regionale nivå. I Kriminalomsorgen region øst er det utarbeidet rutiner for markering av bruddmeldinger som gjelder mindreårige.

Etter at konfliktrådet/friomsorgen har sendt bruddmelding til Kriminalomsorgen region øst, blir saken fordelt til en av de to ungdomsjuristene. Det har tidvis vært stort sakstrykk og turnover som har medført at man har slitt med å følge opp bruddsakene så raskt som man ønsker.

Ungdomsjuristen tar kontakt med politiet for å avklare om domfelte er registrert med uoppgjorte forhold. Hvis domfelte er registrert med uoppgjorte forhold, sendes bruddmeldingen til påtalansvarlig i politiet med anmodning om felles pådømmelse. Region Øst opplever at de ikke alltid mottar tilbakemelding fra politiet om saken.

Dersom domfelte ikke er registrert med uoppgjorte forhold og vilkårene for å begjære omgjøring er til stede, sendes begjæring om forhåndsberamming til tingretten. Det settes stort sett av en halv dag til behandling av kriminalomsorgens begjæring i retten, og saksbehandler fra friomsorgen/konfliktrådet stevnes som vitne. Det er utarbeidet egne rutiner sammen med Oslo tingrett for håndtering av bruddsaker som gjelder domfelte som var under 18 år på gjerningstidspunktet. Rutinene skal sikre rask beramming og iretteføring av sakene. Rutinen innebærer blant annet at alle bruddsaker som gjelder mindreårige blir sendt til forhåndsberamming til tingretten. Dette har gitt gode resultater når det kommer til total saksbehandlingstid i bruddsakene. Region Øst har imidlertid opplevd å ikke motta dom i retur fra tingretten.

En manuell telling i kriminalomsorgens systemer viser at Kriminalomsorgen region øst oversendte følgende bruddsaker til tingretten i perioden 1. januar 2022 til 31. desember 2022:

- 60 saker som gjaldt brudd på samfunnsstraff (domfelte over 18 år på gjerningstidspunktet)
- Fire saker som gjaldt brudd på samfunnsstraff (domfelte under 18 år på gjerningstidspunktet)
- Fire saker som gjaldt brudd på ungdomsstraff (én sak ble trukket)

I samme periode ble 15 bruddmeldinger som gjaldt samfunnsstraff, sendt til politiet for felles pådømmelse jf. strl. § 52 første ledd bokstav b. To av sakene gjaldt domfelte som var mindreårige på gjerningstidspunktet.

I perioden 1. januar 2023 til 31. desember 2023, sendte Kriminalomsorgen region øst følgende bruddsaker til tingretten:

- 48 saker som gjaldt brudd på samfunnsstraff (domfelte over 18 år på gjerningstidspunktet)
- Fem saker som gjaldt brudd på samfunnsstraff (domfelte under 18 år på gjerningstidspunktet)
- Fire saker som gjaldt brudd på ungdomsstraff.

I samme periode ble ni bruddmeldinger som gjaldt samfunnsstraff, sendt til politiet for felles pådømmelse jf. strl. § 52 første ledd bokstav b. Ingen av sakene gjaldt domfelte som var mindreårige på gjerningstidspunktet.

Riksadvokaten

Oslo statsadvokatembeter

Oslo statsadvokatembeter behandlet påtalespørsmålet i 551 ungdomssaker i 2023. Målet er at sakene skal behandles innenfor en ramme på femten dager fra tidspunktet saken kom inn til embetet. Målet ble oppnådd i 86 % av sakene. I 2022 påtalebehandlet embetet 661 saker. Målet

for saksbehandlingstid ble oppnådd i 83 % av sakene. En «sak» er ett straffbart forhold. Består én tiltalebeslutning av tre poster, vil dette være tre saker.

I tillegg til påtalebehandlingen, behandler statsadvokaten også dom i ungdomssaker, godtakelse av dommen eller anke. Videre behandles klage over henleggelse. For disse stadiene ble målet for saksbehandlingstid oppnådd i henholdsvis 88 % og 89 % av sakene i 2023. Tallene for 2023 er med forbehold om senere korrigeringer.

Sakene hvor saksbehandlingstiden overskrider femten dager, er ifølge statsadvokatens årsrapport for 2022 store sakskomplekser med flere siktede, herunder medsiktede over 18 år. Det er foreløpig ingen grunn til å tro at dette har endret seg for 2023. I store komplekser eller alvorlige saker med et komplisert bevisbilde, vil det være utfordrende, og i en del tilfeller praktisk umulig, å behandle saken innenfor femten dager.

Statsadvokatene er generalister slik at alle statsadvokatene ved embetet som trekker saker også behandler ungdomssaker. Det samme gjelder for saksbehandlerne.

Sakene kommer inn fra politiet med innstilling på en påtaleavgjørelse. I påtegningen skal politiet merke saken med «U18». Sakene er også automatisk merket i saksbehandlingssystemet ut fra mistenktes fødselsdato, sammenholdt med gjerningsdato. For å sikre at statsadvokaten fanger opp saken, skal politiet i tillegg sende en e-post om at en ungdomssak er innsendt for påtalebehandling. Ekspedisjonen sjekker dessuten på eget initiativ om saken er en fristsak, slik at manglende merking eller varsling avdekkes i stor grad.

Saker som ikke tidligere har vært inne til behandling ved embetet, tildeles ansvarlig statsadvokat umiddelbart. Saker med øvre strafferamme på fengsel i seks år eller mildere, fordeles til jourhavende statsadvokat, mens saker med øvre strafferamme på fengsel i seks år eller mer, eller som tidligere har vært inne til behandling, fordeles etter egen fordelingsliste. Dersom saken verken er egnet til å bli behandlet på jour eller kan vente til saksansvarlig statsadvokat er tilbake, involveres leder for videre vurdering av sakshåndteringen.

Saksansvarlig statsadvokat får en oppfølging merket med «U18», og denne merkingen består gjennom hele den interne saksbehandlingen. Saken skal dermed som et utgangspunkt prioriteres høyest gjennom hele saksbehandlingen. Statsadvokatene som har ungdomssaker til behandling, får i tillegg eget varsel på e-post hver uke så lenge saken står som ikke ferdigbehandlet hvor foreløpig saksbehandlingstid fremgår.

Saker som aktoreres av politiet sendes tilbake med en gang tiltalen er tatt ut, fremdeles merket «U18».

Saker som aktoreres av en statsadvokat sendes til berømmelse så snart tiltale, bevisoppgave og faktisk utdrag er utferdiget. Dette er saker av et visst alvor og hvor det som regel er en tanke om reaksjonsform. Embetet forsøker derfor å få berømmet saken på den samme statsadvokaten som besluttet tiltale, i dialog med retten. Det skal fremgå av berømmelsesbrevet at saken er en fristsak.

Sekretariatet for konfliktrådet

Konfliktrådet Oslo

Konfliktrådet Oslo har ansvaret for gjennomføringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Konfliktrådet Oslo dekker Oslo politidistrikt og deler av Øst politidistrikt, og får derfor også saker fra andre tingretter enn Oslo tingrett. I tillegg får konfliktrådet ungdomsoppfølging som er ilagt

direkte fra påtalemyndigheten uten domstolsbehandling. Tallene inntatt i denne rapporten avviker derfor fra tallene som rapporteres ellers for hele konfliktrådets portefølje.

Gjennomgangen nedenfor gjelder saker Konfliktrådet Oslo mottar fra Oslo tingrett, dvs. ungdomsoppfølging som er ilagt som vilkår for betinget dom og ungdomsstraff. Saksbehandlingen er noe ulik for disse to sakstypene.

Mottatt hos konfliktrådet	Ungdomsstraff	Betinget fengsel på vilkår av ungdomsoppfølging
2022	11	14
2023 (t.o.m. 31.10)	4	17

Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er reaksjoner som kan gis ungdom som har et oppfølgingsbehov og som er egnet for disse reaksjonene. Dette forutsetter at det gjøres et arbeid for å avdekke om dette er tilfellet under etterforskningen, i koordineringsgruppen (KOG) og gjennom PUM. Det er konfliktrådet som leder KOG. Det er nylig utarbeidet nye rutiner for KOG som nå implementeres. Samarbeidet fungerer godt og de nye rutinene er med på å effektivisere arbeidet. Det er imidlertid ikke alle saker som er aktuelle for ungdomsstraff som meldes inn til KOG, og dette gjør at konfliktrådet ikke får mulighet til å starte forberedelsene tidlig, noe som kan påvirke saksbehandlingstiden ved oppstart.

Konfliktrådet skal starte arbeidet med å utforme en ungdomsplan "straks" saken er mottatt. Konfliktrådet får saken oversendt elektronisk fra påtalemyndigheten. I noen saker går det lang tid fra dommen er rettskraftig til konfliktrådet mottar saken, og det er rom for å samarbeide mer for å sikre effektiv og riktig oversending og mottak av saker.

Straffen igangsettes først når ungdomsplanen er signert. I tildelingsbrevet fra departementet for 2024 har konfliktrådet fått et resultatkrav på 50 dager (median), mot tidligere 55 dager, fra saken mottas til straffegjennomføringen skal være påstartet.

Før straffen kan igangsettes må ungdomskoordinator utarbeide en individuelt tilpasset ungdomsplan. Det krever at ungdomskoordinator blir kjent med ungdommen og ungdommens behov og utfordringer. Ungdommen må få medvirke i utformingen av ungdomsplanen, og dersom relevante tiltak ikke er kartlagt i KOG, må dette gjøres. I noen saker tar det tid å oppnå kontakt med ungdommen og de møter heller ikke alltid til kartlegging etter første innkalling. Videre må tjenestene som skal ha ansvar for tiltak i planen kontaktes, og de må si seg villig til å delta i straffegjennomføringen. Sammen skal de utgjøre ungdommens oppfølgingsteam. Ungdomskoordinator kan kontakte den lokale SaLTo-koordinatoren⁴ for å få oversikt over tjenestetilbudet. Det kan ta tid å få fastsatt møtetidspunkt for oppstart fordi samarbeidspartene har det travelt. Det er mangel på enkelte tiltak, både fordi relevante tiltak ikke eksisterer og fordi det mangler kapasitet og ressurser i eksisterende tiltak.⁵

⁴ SaLTo er Oslo kommune og Oslo politidistrikt sin samarbeidsmodell for å koordinere og samordne det rus- og kriminalitetsforebyggende arbeidet overfor barn og unge

⁵ Sekretariatet for konfliktrådene (Sfk), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Helsedirektoratet (Hdir) har nylig slutført en felles utredning om hvilke hindringer og muligheter som finnes for tverrsektorielt samarbeid og velferdstjenestenes deltakelse under gjennomføring av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging (ungdomsreaksjonene). Dette er det første oppdraget gitt av den tverrdepartementale kjernegruppen for utsatte barn og unge.

I 29 av sakene fra 2022 og 2023 er det mulig å hente ut saksbehandlingstid.⁶ I 2022 (21 saker) var variasjonen fra 49 til 234 dager. Åtte saker var over 100 dager, og medianen var 77 dager. Første halvår i 2022 hadde Konfliktrådet Oslo en krevende ressursituasjon, og frem til mer bemanning var på plass, medførte dette vesentlig lengre saksbehandlingstid enn vanlig. Konfliktrådet klarte derfor i denne perioden ikke å overholde resultatkravet på 55 dager fra mottatt sak til oppstart av straffegjennomføringen.

I 2023 (8 saker) er medianen for de sakene som foreløpig er igangsatt 40 dager. Her er variasjonen fra åtte til 62 dager.

Politiet og kriminalomsorgen er obligatoriske deltakere i oppfølgingsteamet i ungdomsstraff. For ungdomsoppfølging er dette ikke et krav, men politiet deltar stort sett.

Hvis ungdommen bryter vilkår i ungdomsplanen eller de generelle vilkårene for straffen, skal dette møtes med en reaksjon avhengig av type vilkårsbrudd og om det har skjedd flere ganger.⁷ Hvis konfliktrådet vurderer at det ikke lenger er riktig å fortsette straffegjennomføringen, sendes saken til retten med begjæring om omgjøring av straffen. Konfliktrådet aktorerer ikke disse sakene selv. Ved ungdomsstraff sendes saken til kriminalomsorgens regionale nivå, og ved ungdomsoppfølging sendes saken til påtalemyndigheten. Ved ungdomsstraff må politiets og kriminalomsorgens deltaker i oppfølgingsteamet samtykke til at saken bringes inn for retten.

Konfliktrådet har rutine for å kontakte saksbehandler ved kriminalomsorgens regionale nivå (ungdomsstraff) eller påtalemyndigheten (ungdomsoppfølging) før saken oversendes. Ungdomskoordinator sender en bruddmelding der det redegjøres for straffegjennomføringen og de ulike vilkårsbruddene. Det kan være tidkrevende å skrive bruddmelding. Konfliktrådet og kriminalomsorgen jobber med forbedringer av bruddmeldingene slik at det skal gå raskt å få saken over og at neste mottaker skal få det de trenger for å ta saken videre.

Når saken skal behandles av retten, vil ofte ungdomskoordinator møte som vitne for å redegjøre for vilkårsbruddene og hvilke element av straffen som er gjennomført.

Hvis ungdommen begår nye straffbare forhold i tiden fra dom er avsagt og frem til straffen er gjennomført, og finnes skyldig i dette, kan dette være et grunnlag for å omgjøre straffen. Det er ingen automatikk i dette, og straffegjennomføringen fortsetter frem til påtalemyndigheten eventuelt beslutter at straffegjennomføringen skal avbrytes. Det er laget en veileder⁸ av Sfk i samarbeid med riksadvokaten og POD om hvordan nye straffbare forhold skal håndteres.

I mange saker er det en kombinasjon av vilkårsbrudd og nye straffbare forhold. Det er påtalemyndigheten som håndterer disse sakene, også ved ungdomsstraff.

Hvis retten beslutter at straffen skal omgjøres, er konfliktrådet ferdig med saken, og ungdommen idømmes en annen reaksjon. I motsatt fall, vil saken sendes tilbake til konfliktrådet, og straffegjennomføringen tas opp igjen. God dialog mellom konfliktrådet og påtalemyndigheten er viktig i disse sakene for å minske risikoen for unødige lange opphold i straffen. Utfordringen er at konfliktrådet ikke alltid får tilbakemelding om det endelige utfallet av saken etter at den er oversendt kriminalomsorgen eller påtalemyndigheten for omgjøring. Noen ganger går det også

⁶ Det er først når ungdomsplanen er signert at saksbehandlingstiden blir registrert, og de nyeste sakene fra 2023 blir derfor ikke med i denne oversikten.

⁷ Veileder utarbeidet i samarbeid med riksadvokaten, KDI og POD <https://konflikttraadet.no/wp-content/uploads/2021/06/Brudd-pa-vilkar.pdf>

⁸ <https://konflikttraadet.no/wp-content/uploads/2021/06/Handtering-av-nye-straffbare-forhold.pdf>

lang tid før saken behandles i retten. Ved kombinasjon av nye straffbare forhold og vilkårsbrudd blir ikke alltid alle forhold behandlet i en ny rettsrunde.

Oversikten under viser sakene som ble avsluttet hos konfliktrådet i 2022 og t.o.m. 31.10.2023. Det er kun det endelige utfallet av saken som fremgår av statistikken, da konfliktrådet ikke har statistikk på saker som har vært sendt til retten for omgjøring, men der retten har returnert saken til konfliktrådet.

Ungdomsstraff:

Fire saker:

- 2 brudd på vilkår
- 1 nye lovbrudd
- 1 nye lovbrudd før iverksettelse

Betinget fengsel på vilkår av ungdomsoppfølging:

7 saker:

- 3 brudd på vilkår
- 3 trukket samtykke (både før og etter signert ungdomsplan)
- 1 nye lovbrudd

En manuell gjennomgang viser at sakene som gjelder vilkårsbrudd har blitt sendt fra konfliktrådet til påtalemyndigheten eller kriminalomsorgen få dager etter at gjennomføringen av straffen ble avbrutt.

Domstoladministrasjonen

Oslo tingrett

Saker hvor tiltalte var under 18 år da lovbruddet ble begått (U18-saker) er fristsaker og hovedforhandling skal om ikke særlige forhold er til hinder for det være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten. En eventuell beslutning om berømmelse etter fristen tas av en avdelingsleder og en tidligere avdelingsleder. Fristoverskridelser skyldes som hovedregel at aktørene ikke kan møte samtidig innen fristen. Hensynet til det frie forsvarervalg og at saken bør aktøreres av en politiadvokat med særlig kompetanse på ungdomssaker, er særlige forhold som kan være til hinder for at hovedforhandling blir påbegynt innen seksukers-fristen.

Fristoverskridelsen skyldes aldri at Oslo tingrett ikke kan innen fristen idet domstolen alltid vil ha en dommer som kan behandle saken når de øvrige aktørene kan møte. I saker med rettsoppnevnt sakkyndig må saken også noen ganger berammes etter fristen, selv om de øvrige aktører kan, fordi den sakkyndige ikke kan møte. Økt bruk av forhåndsberømmelser fra Oslo politidistrikt har vist seg å være effektivt for å få ned antallet fristoverskridelser.

Oversikt over avholdt hovedforhandlinger i 2021-2023:

År	2021	2022	2023
Hovedforhandlinger	77	61	61
Over frist	37 (48%)	28 (45,9%)	21 (35%)
Antall ungdommer	124	92	89

Oslo tingrett har så langt valgt å ikke innføre en ordning med spesialiserte hovedforhandlingsdommere i U18-sakene. Grunnen er at en slik spesialisering vil kunne føre til flere fristoverskridelser fordi tidspunkt for hovedforhandling også må passe for en av de

spesialiserte dommerne. For å sikre en god saksforberedelse og prosess når sakene berammes, er det spesialiserte saksbehandlere i U18-sakene.

Straffereaksjoner:

År	2021	2022	2023
Rettens frifinnelse	7	9	5
Frifinnelse aktors påstand	4	4	3
Samfunnsstraff	45	30	30
Betinget fengsel	13	12	3
Betinget fengsel med ungdomsoppfølging	8	16	23
Betinget fengsel på særvilkår*	1	2	2
Ungdomsstraff	21	9	9
Ubetinget fengsel	8	2	6
Dels ubetinget, dels betinget fengsel	6	4	5
Dels ubetinget, dels betinget med ungdomsoppfølging	0	1	0
Dels ubetinget, dels betinget på særvilkår	0	1	0
Ubetinget fengsel og samfunnsstraff	6	1	1
Tvungent psykisk helsevern	1	1	0
Annet**	4	0	2
Totalt antall ungdommer	124	91	89

*Særvilkåret består av meklings og samtaler med forebyggende eller oppholdsforbud.

** Under annet for 2021 finner vi ett straffutmålingsfracfall og tre bøter, hvorav en «koronabot». Under annet for 2023 er det idømt to betingede bøter.

Det er idømt tilleggs/fellesdom for totalt 13 tiltalte i de sakene som har gått i 2023. I 2021 var det idømt tilleggs/fellesdom for 11 tiltalte.

Det er ingen egen rutine for tilståelsessaker og andre enedommersaker utover at det prioriteres å få sakene raskt behandlet.

Begjæring om fengsling av de under 18 år behandles så langt det er mulig av dommere som har særskilt kompetanse på området. Det settes av dobbelt så lang tid til å behandle disse begjæringene i forhold til fengslingsbegjæringene for de over 18 år grunnet sakenes kompleksitet.

Oslo tingrett har foretatt en gjennomgang av bruddsaker behandlet de siste årene. I tellingen av bruddsaker er det tatt utgangspunkt i Lovisa-søkefunksjonen og søkeresultatene har blitt manuelt gjennomgått da det per dags dato ikke foreligger en søkefunksjon i Lovisa som er god nok til å få ut tall for bruddsaker. Statistikken som presenteres under gjelder både bruddsaker som påtalemyndigheten har fremmet ved brudd på ungdomsoppfølging, samt bruddsaker kriminalomsorgen har fremmet ved brudd på samfunnsstraff og ungdomsstraff.

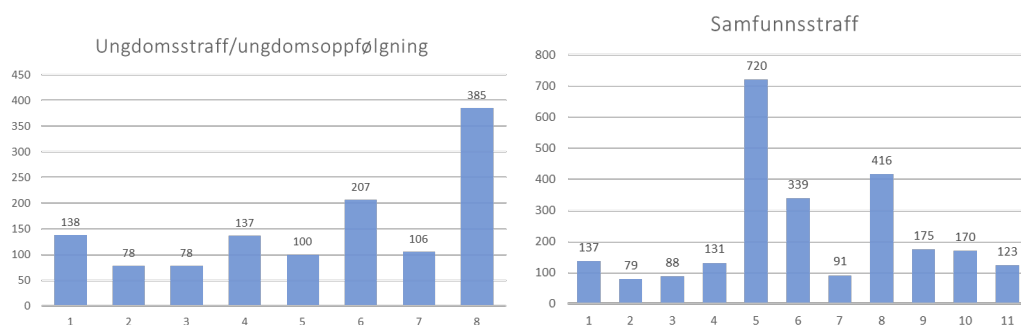
Bruddsaker som påtalemyndigheten fremmer, behandles etter de samme frister som andre U18-saker. I tillegg har Oslo tingrett etablert et "hurtigspor" for behandling av innkomne bruddsaker fra kriminalomsorgen. Disse behandles kun av særskilt saksbehandler i straffesaksavdelingen og av dommere i rettsavdeling 7 ved Oslo tingrett.

Statistikken inntatt nedenfor er basert på alle bruddsaker som er innkommet i tidsperioden 2018 – 2023, uavhengig av hvilken instans som fremmet saken.

I 2023 ble det mottatt tre bruddsaker fra kriminalomsorgen. Kun én av sakene ble behandlet, én ble trukket før behandling og én returnert grunnet feil verneting.

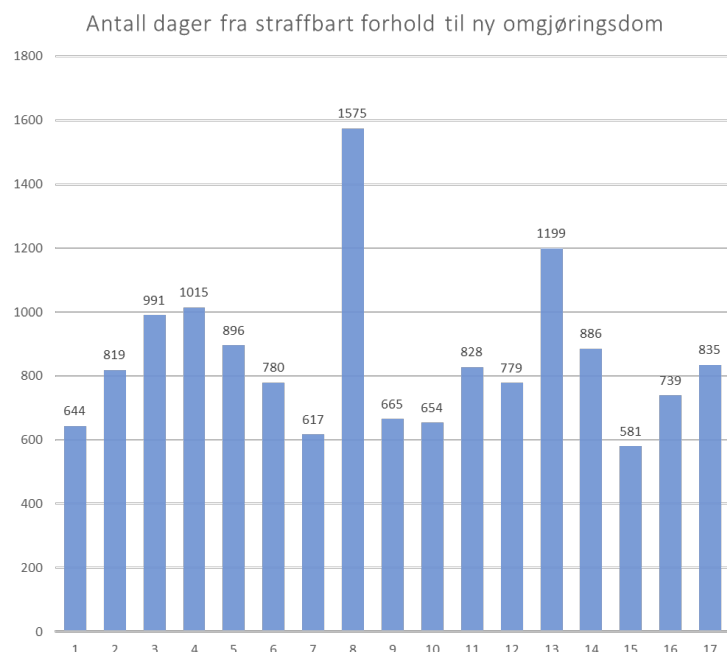
Det er totalt 22 saker som inngår i det statistiske grunnlaget som presenteres.

Dersom man tar utgangspunkt i fordelingen mellom de sakene hvor det er idømt ungdomsstraff/ungdomsoppfølging eller samfunnsstraff, så er tiden fra avsagt dom til iverksettelse fordelt slik:

Gjennomsnitt antall dager fra avsagt dom til iverksettelse for ungdomsstraff/ungdomsoppfølging er 153 dager og 224 dager for samfunnsstraff. Dette gjelder i de sakene som endte med brudd. Oslo tingrett mangler tall for hvor lang tid det tar fra dommen er rettskraftig til iverksettelse⁹ og for hva tidsbruken fra dommen er rettskraftig til iverksettelse skyldtes. Det er derfor ikke mulig å si noe sikkert om hvor «tidsbruken» ligger og hva den skyldtes.

Når det gjelder antall dager fra det straffbare forholdet er begått og til det foreligger en omgjøringsdom etter brudd (i saker hvor det er idømt ungdomsstraff, ungdomsoppfølging eller samfunnsstraff) så er gjennomsnittet på 853 dager. Lengste tid var 1575 dager og korteste tid var 581 dager.

Når det gjelder alder ved iverksettelse er fordelingen følgende:

⁹ Se pkt. 4.1 «Sekretariatet for konfliktrådene» for saksbehandlingstid for Konfliktrådet i Oslo i 2022 og 2023.

Ungdomsstraff/ungdomsoppfølging:

- 50 % over 18 år ved iverksettelse av første dom
- 100 % over 18 år ved iverksettelse av omgjøringsdom

Samfunnsstraff:

- 50 % over 18 år ved iverksettelse av første dom
- 100 % over 18 år ved iverksettelse av omgjøringsdom

Lovisa er ikke tilrettelagt for å sette U18-fristsaker i egen kategori noe som gjør det nødvendig å føre manuelle Excel-lister over disse sakene for å ha oversikt over fristoversittelser, samt data til statistikk og ressursplanlegging.

Oslo tingrett har i flere år gjennomført halvårlige halvdagsmøter med de sentrale aktørene i U18-sakene. Formålet med disse møtene er å bedre samhandlingen mellom aktørene som er sentrale i behandlingen av disse sakene. Møtene har hatt stor betydning for tingretten og de øvrige aktørers arbeid med å bedre kvaliteten i behandlingen, og for å få på plass nye og bedre rutiner.

Borgarting lagmannsrett

I Borgarting lagmannsrett blir straffesaker der tiltalte er under 18 år prioritert for rask behandling. Det gjelder både ved ankesilingen og ved beramning og gjennomføring av ankeforhandling.

Borgarting lagmannsrett treffer hvert år 800 – 1 000 silingsbeslutninger ved anke over straffedom. I årene 2020 til 2022 var antallet henholdsvis 1026, 974 og 815 beslutninger. I 2023 ble det truffet 807 silingsbeslutninger.

De siste tre årene har om lag 60 prosent av anker over straffedommer blitt nektet fremmet av Borgarting lagmannsrett. Lagmannsretten har ikke egne statistikker for saker med unge lovbytere, men det er ikke grunn til å tro at nektelsesprosenten avviker vesentlig fra andre sakstyper. Det sentrale spørsmålet ved silingsbeslutningen er om det kan hefte tvil ved om tingrettens avgjørelse er riktig, og ikke forhold knyttet til tiltalte i saken, for eksempel tiltaltes alder.

Kun en meget liten andel av ankene over straffedommer til Borgarting lagmannsrett gjelder U18-saker. I 2021 fremmet lagmannsretten 14 anker over straffedom der tiltalte, eventuelt én av de tiltalte, var under 18 år. Tilsvarende tall for 2022 og 2023 er henholdsvis åtte og fem saker. For lagmannsretten er det altså tale om en nokså marginal sakstype, slik situasjonen er i dag.

Lagmannsretten har som mål at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for silingsbeslutninger skal være innenfor 45 dager. Ettersom U18-saker prioriteres for rask behandling, er saksbehandlingstiden i denne sakstypen normalt vesentlig kortere enn dette. Silingsbeslutning treffes som oftest innen et par uker etter innkomst. Saksbehandlingstiden kan være lengre hvis det foreligger spesielle forhold, for eksempel at saken er stor og komplisert og omfatter flere tiltalte. Som ellers innenfor strafferetten er det også i U18-sakene stor variasjonsbredde i ankesakenes tematikk og omfang.

Arbeidet med å beramme U18-sakene i dømmende avdeling starter umiddelbart etter at det er besluttet å fremme anke til behandling. Det har imidlertid vist seg at det kan være utfordrende å overholde fristen på seks uker for berammelse av ankeforhandling.

En gjennomgang av Borgarting lagmannsretts saker fra de siste tre årene bekrefter at fristen i mange tilfeller ikke ble overholdt. I dagens situasjon skyldes slike forsinkelser ikke interne forhold

hos lagmannsretten. Lagmannsretten vil i de fleste tilfeller ha kapasitet til å beramme saken innenfor seksukers-fristen, om nødvendig ved å utsette eller omberamme ankeforhandlingen i andre saker som ikke har hastepreg.

Den vanligste grunnen til at fristen ikke overholdes, er at påtalemyndigheten eller forsvareren ikke kan møte, slik at saken må berammes senere enn ønsket. I saker med flere tiltalte forsterkes dette problemet. Det samme gjelder for mer langvarige saker.

Hvis forsvareren ikke kan møte, oppstår spørsmål om en annen forsvarer kan overta saken. Adgangen til å gjøre inngrep i det frie forsvarervalg ved å pålegge skifte av forsvarer for lagmannsretten for å sikre rask gjennomføring av ankeforhandlingen, er imidlertid relativt snever etter praksis fra Høyesterett. Det gjelder selv om rask ankebehandling også er ment å tjene tiltaltes egne interesser.

4.2. Frister

Det er fastsatt frister for behandlingen av en straffesak der gjerningspersonen er under 18 år. Enkelte av fristene er fastsatt i lov, mens andre frister er gitt av den enkelte etat.

Når gjerningspersonen er under 18 år følger det av straffeprosessloven (strpl) § 249 andre ledd at påtaleavgjørelse skal treffes innen seks uker etter at vedkommende ble mistenkt i saken, med mindre hensynet til etterforskningen eller andre særlige grunner gjør det nødvendig å bruke lengre tid. I de sakene hvor påtalekompetansen er lagt til statsadvokaten har riksadvokaten¹⁰ besluttet at statsadvokaten normalt skal avgjøre spørsmålet om tiltale eller oversendes saken til riksadvokaten med innstilling om avgjørelse innen 15 dager fra saken er mottatt fra politiet. Tiltalespørsmålet kan likevel avgjøres senere dersom særlige omstendigheter gjør det nødvendig. Statsadvokatens frist for påtalebehandling kommer i tillegg til fristen i strpl § 249 andre ledd.

Det følger av strpl § 275 andre ledd bokstav a at hovedforhandling skal avholdes så snart som mulig, og om ikke særlige forhold er til hinder, skal hovedforhandlingen være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten og innen åtte uker etter at anke ble henvist til ankeforhandling dersom siktede var under 18 år da lovbruddet ble begått.

Det følger videre av FNs barnekonvensjon art. 40 nr. 2 at barn skal få sin sak avgjort uten forsinkelse av en kompetent, uavhengig og upartisk myndighet eller rettsinstans i en rettfærdig rettergang i henhold til loven og med egnet bistand. Det følger av FNs barnekonvensjon art. 37 bokstav d at et barn som er berøvet sin frihet har rett til en rask avgjørelse av saken.

Ved utarbeidelse av personundersøkelse (PUM) har KDI i sitt disponeringsskriv til regionene fastsatt en frist på fire uker fra mottak av begjæring om PUM til ferdigstilling.

I konfliktrådsloven § 24 står det i dag at «konfliktrådet starter forberedelsene til et ungdomsstormøte straks saken er overført». I lov 23 (2023-2024) endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. er dette erstattet med at «ungdomsplanmøtet skal avholdes uten ugrunnet opphold etter at saken er overført». I tildelingsbrevet for 2024 til konfliktrådet er det fastsatt et resultatkrav på 50 dager fra dom mottas til straffegjennomføringen skal være startet opp.

¹⁰ I rundskriv nr. 1/2023 Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2023 pkt. II.3

I lov 23 (2023-2024) endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. er det gitt ett nytt tredje ledd i strpl § 452. Det fremgår av lovendringen at dom, der domfelte var under 18 år på handlingstidspunktet, skal oversendes den myndigheten som har ansvaret for fullbyrdingen innen en uke etter at dommen ble rettskraftig.

I forskrift til straffeprosessloven om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff § 3 fremgår det at dato for fremmøte til straffefullbyrding ikke skal settes mindre enn tre uker fra innkallingen antas å være kommet frem til domfelte. Normalt skal fullbyrdingen påbegynnes innen 60 dager etter at kriminalomsorgen mottok fullbyrdingsordre. Domfelte som er under 23 år, skal prioriteres ved tildeling av plass til fullbyrdelse. Er domfelte under 18 år skal tildeling av plass skje så snart som mulig, og senest innen 60 dager etter at kriminalomsorgen har mottatt fullbyrdingsordre.

4.3. Gjennomgang av utvalgte saker

Arbeidsgruppen har sett nærmere på 20 straffesaker som har vært behandlet i Oslo i løpet av de siste årene hvor gjerningspersonen var under 18 år.

Formålet har vært å se hvordan tidsbruken har vært, og hvorvidt arbeidsgruppen kan peke på forhold hvor det kan være aktuelt å iverksette tiltak eller være observante på tidsbruk.

Den enkelte etat har gjennomgått hver enkelt sak og opplyst datoer for de forskjellige trinnene i saksbehandlingen. Sammenstillingen har gjort det mulig for arbeidsgruppen å følge saksbehandlingen i disse sakene fra det straffbare forholdet ble begått frem til straffegjennomføringen er påstartet, og hvorvidt straffegjennomføringen har blitt avbrutt grunnet vilkårsbrudd eller nye straffbare forhold.

På grunn av tidsfristen for rapporten har arbeidsgruppen ikke hatt anledning til å foreta en detaljert analyse av opplysningene fra sakene. Arbeidsgruppen har imidlertid avdekket noen funn som omtales i det følgende.

Når det gjelder tidsbruken ved utarbeidelse av personundersøkelse for ungdom (PUM) viser gjennomgangen at det kan være utfordrende å oppnå kontakt med siktede og få vedkommende til å møte til samtale. Det er også utfordrende å holde tidsbruken nede i forbindelse med ferier.

Gjennomgangen av sakene viser at tidsbruken fra tiltalebeslutning er utferdiget frem til oppstart av hovedforhandlingen forkortes dersom saken har vært begjært forhåndsberammet.

I forbindelse med stevning til hovedforhandling, eller ved oppstart av hovedforhandlingen innkalles tiltalte og verger vanligvis til fremmøteforkynning. Gjennomgangen av sakene viser at det settes av et større antall dager slik at dommerne skal ha tilstrekkelig tid til å ferdigstille dommen. Det er potensiale for å forkorte tiden som avsettes frem til domsforkynnelse ut fra at dommene i de undersøkte sakene ofte var avsagt i god tid før datoen for fremmøteforkynning.

Gjennomgangen av sakene viser også at det kan gå noe tid fra en rettskraftig dom oversendes internt i Oslo politidistrikt til straffesaksstøtte og fullbyrdelsesavsnittet. Sistnevnte oversender deretter dommen til straffegjennomføring.

5. Arbeidsgruppens forslag til tiltak

Arbeidsgruppen har i forbindelse med den metodiske og analytiske gjennomgangen av nå – situasjonen sett på hvilke tiltak som kan gjennomføres både i samhandlingen mellom etatene og

innenfor den enkelte etat. I denne gjennomgangen har arbeidsgruppen sett på regelverket, ressurser, personell og hvorvidt det kan foretas organisatoriske grep.

Noen av tiltakene ble fremmet i forbindelse med et aktørmøte arrangert i november 2023 av Oslo tingrett med andre sentrale aktører i U18-sakene. Arbeidsgruppens medlemmer deltok som observatører under dette aktørmøtet og gjennomførte internt arbeidsmøte etter det lokale aktørmøtet.

Noen av tiltakene stiller en samlet arbeidsgruppe seg bak, uavhengig av om de gjelder for flere etater eller kun en etats behandling av straffesaker der gjerningspersonen er under 18 år. Andre av tiltakene retter seg kun mot interne forhold i den enkelte etat og er derfor ikke kommentert av de andre etatene.

Enkelte av tiltakene er allerede gjennomført eller planlagt satt i verk idet de ikke krever ekstra ressurser eller minimalt med ressurser for å bli iverksatt. Andre tiltak vil kreve nye friske ressurser/midler før de kan iverksettes.

Informasjonsmateriell

En samlet arbeidsgruppe mener det er behov for å utarbeide/utvikle informasjonsmateriell som er tilgjengelig både for ungdommen og verger på flere språk.

Etatene mener det i dag er tidsbruk som kan reduseres for ungdommene og verger dersom det er informasjonsmateriell tilgjengelig som kan leses ved behov og som kan være en støtte for etatene i sitt møte med ungdommer og verger.

Arbeidsgruppen mener det er behov for informasjonsmateriale om straffesakskjeden (om gangen i en straffesak), informasjon om de forskjellige straffereaksjonene, informasjon om samtykke til PUM og informasjon om viktigheten av å medvirke til PUM.

Det vil kreve ressurser å få utarbeidet informasjonsmaterialet. Arbeidsgruppen har på grunn av kort tidsfrist ikke hatt anledning til å undersøke hva utarbeidelse av informasjonsmateriell vil koste.

Utarbeidelse av PUM

For å motvirke tidsbruk i forbindelse med utarbeidelse av PUM er det trukket frem at påtalemyndigheten kan sende gjenpart av anmodningen om PUM til forsvarer. Friomsorgen i Oslo opplever at de bruker tid på å få ungdom og verge til å møte hos dem. Ved å sende en gjenpart av anmodningen er forsvarer kjent med at det begjæres PUM og kan informere klienten om at det er anmodet om PUM, gi informasjon om hva PUM er og betydningen av å medvirke til PUM. Oslo tingrett har allerede i brev til forsvarere i Oslo orientert om at en oppnevning etter straffeprosessloven (strpl) § 100 andre ledd omfatter å gi informasjon til siktede om PUM og forklare betydningen av å møte til samtale hos Kriminalomsorgen. Oslo politidistrikt har allerede iverksatt å sende gjenpart av anmodningen av PUM til forsvarer. Det er også en mulighet at KOG-referatet kan brukes i stedet for PUM i saker der ungdommen er kjent for aktørene i KOG. Dette kan imidlertid medføre at ulike aktører i større grad må vitne i retten for å utdype opplysningene, hvilket medfører en kostnad.

Tid til fremmøteforkynning

Kartleggingen av nå-situasjonen og gjennomgangen av utvalgte saker avdekket at det av og til går noe tid mellom siste rettsdag og tid for fremmøteforkynning. Det betyr at det går lengre tid før dommen blir rettskraftig og kan iverksettes. Et tiltak har derfor vært å redusere tiden mellom siste rettsdag og fremmøteforkynning.

Innholdet i bruddmeldinger

Både kriminalomsorgen og konfliktrådet har opplyst at de bruker for mye tid på å skrive bruddmeldinger ved vilkårsbrudd. Det er derfor allerede igangsatt et arbeid for å forkorte og forenkle, i tillegg til å sikre at innholdet i større grad kan gjenbrukes av neste ledd i straffesakskjeden. Arbeidsgruppen anser at tidsbruken i en bruddsak ved dette kan reduseres noe.

Bedre varsling av nye forhold

Alle etatene har også påpekt et behov for å ha bedre varsling når ungdom som er over 18 år, men som er under straffegjennomføring, pådrar seg nye forhold. Det er trukket frem at hvorvidt det gis informasjon til andre etater er tilfeldig og personavhengig. Det mangler en samhandlingskanal på tvers av straffesakskjeden hvor det kan gis informasjon, og alle etatene mener at en samhandlingskanal kan bedre informasjonsflyten og sikre at saken fanges opp raskt av neste ledd i straffesakskjeden. Arbeidsgruppen har ikke hatt anledning til å vurdere kostnader ved å utvikle en samhandlingskanal.

Det er også varierende om politiet internt fanger opp tilstrekkelig raskt at en person som har blitt myndig, men som er under straffegjennomføring, har pådratt seg nye forhold. Et tiltak for å redusere tidsbruk i forbindelse med bruddsaker er at saken fortsatt skal behandles av de samme påtalejuristene i Oslo politidistrikt som behandler U18-saker.

Tiltak i etterforskningsfasen

Oslo politidistrikt har trukket frem flere tiltak både på etterforskningsstadiet og påtalestadiet som kan medføre redusert tidsbruk. Når det gjelder etterforskere er det en utfordring at flere av disse mangler erfaring. Mulige tiltak for å avhjelpe dette kan være å sette krav om minimum to års erfaring fra etterforskning eller annen relevant kompetanse innen fagfeltet. Høyere lønn til etterforskere som jobber innenfor et spesialfelt kan også være et tiltak for å tiltrekke seg kvalifiserte søkere. Et annet tiltak som trekkes frem er at etterforskere på ungdomssaker også må skjermes fra andre oppgaver, og at personell til eksempelvis vakthold hentes fra ordinær etterforskning.

Videre bør det innarbeides rutiner for å gjennomføre en samtale med ungdommen og verge der det settes av tid til å gi informasjon/forklare om samtykke til KOG, samtykke til PUM, forklare hva PUM er og informere om de forskjellige straffereaksjonene. Tiltaket vil kreve at det settes av flere ressurser til å etterforske ungdomssaker. Det bør også utarbeides felles sjekklister for alle som jobber med disse sakene slik at det bli bedre rutiner for at alle etterforskningsskritt som er aktuelle blir gjennomført. Det bør innarbeides rutiner for å ta stilling til hva som skal skje med beslag i saken som ikke skal inndras. Det bør videre utarbeides en felles merking av sakene slik at det fanges opp av spesialistseksjoner at saken er prioritert og gjelder en ungdom under 18 år.

Tiltak i påtalefasen

I forbindelse med påtalebehandlingen i politiet trekker Oslo politidistrikt frem at det er behov for flere politijurister med kompetanse på ungdomssaker som kan bistå ved behov. Dette vil gjøre det enklere å finne en aktor som kan møte i hovedforhandling innen fristen, og frigjøre tid for U18-juristene til å arbeide med egen portefølje og følge opp etterforskningen. Det kan også gjøre det enklere å rekruttere jurister til ungdomsavsnitt ved ledige stillinger. Det bør også tas inn i håndbok/rutinebeskrivelse at ungdomssaker, hvor påtalekompetansen ligger til statsadvokaten,

forhåndsvarsles til Oslo statsadvokatembeter slik at de er kjent med at det kommer en sak.¹¹ Ungdomsjuristene bør også ha i rutinebeskrivelsen å vurdere å få oppnevnt forsvarer når det begjæres PUM. Et annet tiltak som trekkes frem er å ha dedikert straffesaksstøtte i U18-saker for å sikre at det holdes fokus i sakene og motvirke unødvendig tidsbruk.

Politiets saksbehandlingssystem

Saksbehandlingssystemet i politiet (BL) bør endres slik at det blir et obligatorisk rutinetrikk å ta stilling til om saken er en fristsak. I dag må dette ved noen rutiner, gjøres manuelt og systemet åpner derfor for menneskelig svikt. Oslo politidistrikt trekker også frem behovet for bedre merking av ungdomssaker som skal forkynnes og at saksbehandlingssystemet som benyttes i dag har dårlig brukervennlighet dersom det er behov for korrigeringer.

Kriminalomsorgens saksbehandling

Når det gjelder tiltak har Kriminalomsorgsdirektoratet trukket frem at det er behov for at ungdom og verge har mer kunnskap om PUM og straffesakskjeden. Videre er det behov for å involvere forsvarer for å effektivisere saksbehandlingstiden. De trekker også frem behovet for en felles samhandlingsportal for å enklere kunne dele informasjon mellom etatene.

Når det gjelder tiltak internt i kriminalomsorgen trekkes det frem flere tiltak som kan medføre kortere tidsbruk ved kriminalomsorgens håndtering av bruddsaker. Før en sak sendes til Kriminalomsorgen region øst trekkes det frem som aktuelle tiltak at konfliktrådet/friomsorgen ved vilkårsbrudd undersøker om ungdommen er registrert med uoppgjorte straffesaker hos politiet. Friomsorgen bør markere bruddmeldingen med «U18». Både konfliktrådet/friomsorgen varsler regionen når bruddmeldingen er sendt og konfliktrådet må vedlegge alle sakens dokumenter ved oversendelsen. Når kriminalomsorgen mottar saken fordeles den til ansvarlig i Region Øst samme dag som saken registreres i fagsystemet og det sendes en e-post om saken til saksbehandler. Dersom det ikke allerede er undersøkt om ungdommen har uoppgjorte straffesaker sendes det en e-post til politiet. Saken sendes til forhåndsberømmelse til Oslo tingrett og saksbehandler i konfliktrådet/friomsorgen varsles om oversendelsen til retten idet vedkommende ofte skal vitne i retten. Oslo tingrett berammer saken og returnerer skjema for forhåndsberømming og begjæringen med dokumentasjon sendes retten innen angitt frist. Når dommen er rettskraftig skriver Region Øst fullbyrdelsesordre og fordeler saken til enheten som skal gjennomføre straffen og orienterer politiet og friomsorgen om utfallet av saken.

Den høyere påtalemyndighets innspill

Et tiltak som kan redusere tidsbruk er at saker hvor nye straffbare forhold er begått etter fylte atten år merkes "U18" i alle sakens faser dersom bruddsaken er en ungdomssak.

Oslo statsadvokatembeter trekker også frem som et tiltak som kan korte ned tidsbruk at etatene får et samhandlingsverktøy som sikrer saksflyt og kommunikasjon både internt og mellom etatene. Oslo statsadvokatembeter påpeker viktigheten av at etatene i alle sakens faser prioriterer riktig, slik at ungdomssaker som regel tas til foretrengsel for andre saker. Konkret kan en her peke på straffesaksstøtte og fullbyrdelseskontoret ved Oslo politidistrikt, hvor det kan synes å være et forbedringspotensial, og som kan ha direkte betydning for tiden mellom rettskraftig dom og iverksettelse av reaksjon.

¹¹ Oslo statsadvokatembeter har vurdert dette, men anser at et slikt tiltak ikke vil ha innvirkning på behandlingstiden utover effekten av de gjeldende rutineene for forhåndsvarsling og behandling av ungdomssaker.

Et annet mulig tiltak er å foreta forkynning av dom med flest mulig aktører til stede. Dette kan bidra til økt fremdrift og informasjonsbehov kan avdekkes.

Konfliktrådets saksbehandling

For å sikre raskere oppstart av ungdomsstraff, kan utfordringen med at ungdommen ikke møter opp, avhjelpes noe ved at forsvarer får kopi av innkallingen til kartleggings samtalen.

Rutine for kontakt mellom ungdomskordinator og Kriminalomsorgen region øst i forkant av bruddmeldinger er allerede innarbeidet.

Domstolsbehandlingen i tingretten

Oslo tingrett trekker frem tiltak for å redusere tidsbruk ved utarbeidelse av PUM, tiltak for raskere berømmelse og raskere rettskraft samt tiltak for å øke hastigheten ved behandlingen av bruddsaker. De fleste tiltakene er allerede trukket frem innledningsvis som arbeidsgruppens felles forslag til tiltak, eller er berørt av de andre etatene. Oslo tingrett har allerede igangsatt noen av tiltakene. Det er allerede sendt ut brev til forsvarerne i Oslo om at informasjon til siktede om PUM og betydningen av å medvirke til PUM dekkes av oppnevningen etter strpl § 100 andre ledd.

Oslo tingrett har også utarbeidet et eget skjema som Kriminalomsorgen region øst kan benytte for å forhåndsberamme rettsmøte til behandling av bruddsaker og tingretten lager også dokumentasamling for Region Øst i disse sakene. Oslo tingrett har også redusert tiden mellom avsluttet hovedforhandling og frem til fremmøteforkynning.

Oslo tingrett har også fremhevet forhåndsberømmelse som et viktig tiltak for å redusere antallet fristoverskridelser. De har fremhevet at saker som skal aktoreres av Oslo statsadvokatembeter i større grad bør forhåndsberammes.¹²

Avslutningsvis fremholder Oslo tingrett at det er viktig at domstolene overholder de gitte frister i prioriterte saker så langt det lar seg gjøre. Gode verktøy for å holde oversikten over disse sakene er derfor av stor betydning for saksavvikling og statistikk. Med det fokus ungdomssaker har i offentligheten er det også viktig at domstolene kan redegjøre for hvordan disse sakene behandles. Det bør derfor prioriteres å foreta endringer i Lovisa som kan gi et bedre statistisk grunnlag for domstolenes behandling av disse sakene.

Domstolsbehandlingen i lagmannsretten

Som mulige tiltak for å redusere tidsbruken trekker Borgarting lagmannsrett frem tiltak som kan redusere saksbehandlingstiden ved ankesiling. Den interne retningslinjen om at U18-saker skal prioriteres foran alle andre saker kan innskjerpes ytterligere. Lagmannsretten nevner videre som et tiltak at påtalemyndigheten oversender all dokumentasjon ved oversendelsen, inkludert lyd- og bildeopptak slik at de slipper å etterlyse dette. Til sist trekker de frem muligheten for økt opplæring og spesialisering blant utrederne og dommere om behandlingen av U18-saker. Foreløpig anser lagmannsretten ikke dette for å være et særlig aktuelt tiltak idet lagmannsretten mottar svært få anker i ungdomssaker.

I forhold til berømming av ankeforhandling i en ungdomssak kan lagmannsretten, dersom antallet ankeforhandlinger i disse sakene øker, vurdere organisatoriske grep ved å bruke dommere som jobber i turnus i ankeutvalget som ankeforhandlingsdommere. For å hindre fristoverskridelser er det viktig at aktor og forsvarer kan stille på kort varsel. Lagmannsretten legger til grunn at

¹² Oslo statsadvokatembeter har stilt seg kritisk til det foreslåtte tiltaket. De mener at berømmelse skal skje når saken er klar for rettergang, og mer generelt at man må være varsom med tiltak som ikke gir tilstrekkelig rom for grundige og samvittighetsfulle avgjørelser i disse viktige sakene.

påtalemyndigheten vil klare dette, men at det frie forsvarervalg kan begrense muligheten til å fremtvinge forsvarerbytte i de tilfellene foreslått ankeforhandlingsdato ikke passer for forsvarer. Andre tiltak som trekkes frem er forsiktig spesialisering av dommerne og andre kompetansetiltak som faglunser om ungdomssaker, seminarer og utarbeidelse av rutine- og informasjonsskriv.

6. Betydningen av Justiskomiteens vedtak III og V i del B i Innst. 86 L (2023-2024)

I brev datert 15. desember 2023 skriver Justis- og beredskapsdepartementet at det kan være nyttig om arbeidsgruppen peker på nødvendige endringer som nevnt i vedtak III i del B og kommenterer endringene som omtales i vedtak V i del B, samt kort redegjør for hvilken betydning slike endringer kan ha for utredningen av et hurtigspor.

På bakgrunn av fristen for å levere rapport har det ikke vært mulig for arbeidsgruppen å vurdere anmodningsvedtakene i sitt arbeid med rapporten.

7. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det følger av oppdraget i tildelingsbrev 4 for 2023 at det i rapporten skal fremgå hva som kan etableres innenfor gjeldende budsjettammer og hva som eventuelt vil kreve ekstra ressurser.

På grunn av den korte fristen for å utarbeide rapporten har ikke arbeidsgruppen hatt anledning til å foreta endelige og sikre vurderinger av tiltakenes ressursbehov. Det er uansett naturlig at dette gjøres i tilknytning til beskrivelsen av det hurtigspor som var formålet med nedsettelsen av arbeidsgruppen. Det bes om at Justis- og beredskapsdepartementet kommer tilbake til den enkelte etat dersom det er behov for ytterligere presiseringer av ressursbehovene.

I tilknytning til tiltakene som fremheves i kapittel 5 vil flere av tiltakene som fremheves der medføre behov for ytterligere ressurser i form av økt personell i den enkelte etat. Dette for å sikre kontinuitet i saksbehandlingen, minske sårbarheter ved fravær og for å korte ned tidsbruken.

For at en etablering av et hurtigspor for straffesaker i Oslo tingrett skal lykkes, er det avgjørende at Oslo politidistrikt innretter sin saksbehandling av U18-saker på en noe modifisert måte sammenlignet med dagens system. Dersom en slik endring skal kunne effektueres raskt og med substansiell virkning, vil det kreve både tilføring av ressurser, og muligens justering av organisering for flere enheter i politidistriktet.

Utarbeidelse av informasjonsmaterieil, utvikling av et felles samhandlingsverktøy og forbedring av saksbehandlingssystemene medfører behov for tilførsel av ekstra midler som øremerkes tiltakene.

Presiseringen av hva som vil dekkes av en oppnevning etter strpl § 100 andre ledd kan medføre noe økt belastning på kapittel 466, særskilte straffesaksutgifter. En tidlig involvering av forsvarer og en presisering av hva som dekkes kan imidlertid medføre at saken raskere kommer inn på «riktig spor» og føre til at saken kan behandles raskere og på sikt medføre mindre kostnader for samfunnet.

Ikke minst vil raskere og mer effektiv gjennomføring av straffereaksjoner kunne innebære færre nye lovbrudd, med den innsparing det innebærer både på det økonomiske og menneskelige plan.

I sitt arbeid har arbeidsgruppen avdekket at etablering av et hurtigspor utløser mange og komplekse problemstillinger. Det kan derfor være behov for at departementet, dersom det gis et fortsatt oppdrag, stiller midler/ressurser til disposisjon for det videre arbeidet. Det vil også være behov for å utarbeide maler og opplæringsmateriell for etatene før et hurtigspor i Oslo kan etableres.